

RESTRÂNGEREA EXERCITIULUI UNOR DREPTURI ȘI LIBERTĂȚI FUNDAMENTALE PRIN PRISMA REGLEMENTĂRILOR NAȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE

RESTRICTION OF THE EXERCISE OF SOME FUNDAMENTAL RIGHTS AND FREEDOMS THROUGH NATIONAL AND INTERNATIONAL REGULATIONS

BEVZIUC Alexandru,
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0000-0002-3627-8835
Email-ul: alexbev@mail.ru

Summary

Respect for fundamental rights and freedoms can be guaranteed only in a democratic society. in the name of national security, the exercise of fundamental rights shall be limited, restricted or suspended in application. the restriction of the exercise of the fundamental right is done for a period of time, but the right itself is not prohibited. the rationale for limiting is based on the protection of the national and individual security. the limitation of the fundamental right must be proportionate to the intended purpose, in order not to violate the Universal Declaration of Human Rights. In this article we analyzed the practical case of limitation of the right to free expression, which was established with violations. By limiting the exercise must be understood the fixing of certain boundaries in which one can act. It is a limitation of action, of using the right under unanimously recognized conditions. The conclusion of this research is the balancing of methods and means in achieving the intended goal.

Rezumat

Respectarea drepturilor și libertăților fundamentale poate fi garantată doar într-o societate democratică. în numele securității naționale, exercitarea drepturilor fundamentale va fi limitată, restrânsă sau suspendată în aplicare. restrângerea exercitării dreptului fundamental se face pentru o perioadă de timp, dar dreptul în sine nu este interzis. rațiunea limitării se bazează pe protecția securității naționale și individuale. limitarea dreptului fundamental trebuie să fie proporțională cu scopul urmărit, pentru a nu încălca Declarația Universală a Drepturilor Omului. În acest articol am analizat cazul practic de limitare a dreptului la libera exprimare, care a fost stabilit cu încălcări. Prin limitarea exercițiului trebuie să se înțeleagă fixarea anumitor limite în care se poate acționa. Este o limitare a acțiunii, a folosirii dreptului în condiții unanim recunoscute. Concluzia acestei cercetări este echilibrarea metodelor și mijloacelor în atingerea scopului urmărit.

Cuvinte cheie: *drepturi, democrație, proporționalitate, siguranță, libertate, a restrânge*

Lumea informațională se dezvoltă rapid și constant superior cadrului legislativ, dar totodată deviind de la unele principii și reguli tradiționale. Acest fapt atentează și vizează, poate involuntar, la drepturile fundamentale ale persoanei, consacrate prin Declarația Universală a Drepturilor Omului [1]. Nu este neglijată în acest caz nici democrația, drept fenomen de menținere și existență a unei societăți în cadrul unui stat. Putem afirma clar și cu certitudine că respectarea drepturilor și libertăților fundamentale pot fi respectate, protejate și garantate doar într-o societate democratică.

Potrivit surselor doctrinare, democrația este în primul rând un regim politic consacrat și bazat în exclusivitate pe voința poporului, care, rezultat al dezvoltării și evoluției, se înfăptuiește indirect, adică prin reprezentarea poporului de către aleșii acestora [2]. Esența democrației se bazează în mod global pe respectarea drepturilor omului, pluralismul politic și separarea puterilor în stat, astfel garantând limitarea și interdependența acestor puteri. Având punct de referință această noțiune, precum și principiile funcționării democrației, este necesar a stabili că acest regim politic se bazează pe luarea deciziilor urmare a voinței majorității, minoritatea rămânând în opoziție, chiar dacă numărul lor constituie patruzeci și nouă la sută. Important însă este că, în contextul democrației și respectării drepturilor omului, voința minorității se consideră, iar unele aspecte pot fi procesate și implimentate. Drepturile fundamentale ale omului și democrația sunt fenomene inseparabile și interdependente. Respectarea acestor drepturi fiind posibilă doar într-o societate cu principii democratice.

Referindu-ne la esența și mesajul titlului articolului, esențial este a sublinia că statul garantează drepturile fundamentale, precum și siguranța executării lor. Din acest punct se începe a clădi această libertate sigură, garantată de instituția statului. Or, societatea este democratică atât cât se respectă drepturile tuturor și voința majorității. Ne asumăm responsabilitatea asigurării ordinii publice prin limitarea exercitării drepturilor fundamentale a unora pentru a contracara încălcarea propriu zisă a drepturilor tuturor.

Pornind de la faptul că drepturile fundamentale garantate, la nivel de Constituție a fiecărui stat în parte, cum este Constituția Republicii Moldova [3], și la nivel suprastatal, de Declarația Universală a Drepturilor Omului, sunt absolute, inviolabile și inseparabile oricărui individ, totuși, în numele securității naționale, exercitarea unora dintre aceste drepturi vor fi limitate, restrânse sau suspendate în aplicare. Important este să subliniem faptul restrângerii exercitării dreptului fundamental temporar, și nu limitarea sau interzicerea de principiu a existenței aceluși drept. Persoanele vor fi obligate să se abțină, pe o perioadă expresă de timp, prevăzută prin lege specială, emisă de un organ constituțional, de a-și exercita dreptul său fundamental pentru a se proteja pe sine însuși, precum și a nu dăuna comunității.

Încercând a da răspuns la posibilitatea limitării drepturilor prevăzute de Convenția Europeană a Drepturilor Omului [4], precum și la legalitatea a astfel de acțiuni asupra drepturilor fundamentale ale omului, ajungem la răspunsul expres dat de Convenție prin care drepturile cuprinse în acest act suprem sunt divizate în două categorii distincte: *drepturi absolute* și *drepturi relative*, de unde și apare posibilitatea de a limita exercitarea anumitor drepturi sau lipsa acestei posibilități. Pornind de la aceste noțiuni, vom defini separat fiecare clasă.

Astfel, prin *drept absolut* se desemnează categoria drepturilor recunoscute de Convenție asupra cărora nu este admisă nici o excepție sau derogare în nici-un fel de circumstanțe. Orice abatere de la respectarea totală a acestor drepturi sau suprimare creată de anumite circumstanțe politice, sociale, economice sau de oricare alt gen, sunt ilegale și inadmisibile.

Drepturile relative sunt categoria drepturilor recunoscute de Convenție, care pot fi supuse unor limitări de exercitare în condițiile exhaustiv prevăzute de Declarația Universală a Drepturilor Omului, și doar potrivit principiilor expres statuate al legalității, echității, proporționalității și atingerii țelului stabilit. Restrângerea exercitării drepturilor fundamentale se poate face și pe un anumit teritoriu sau regiune a statului care este supusă atacurilor și este vulnerabilă la atentatele contra securității naționale. Condiția cea mai importantă este că limitarea sau restrângerea este generată și impusă de circumstanțe excepționale, imprevizibile și imposibil de controlat la un anumit timp. Reieșind din cele expuse anterior, menționăm că restrângerea drepturilor

fundamentale ale omului se va face doar cu respectarea principiilor de legalitate, echitate, proporționalitate și atingerii scopului propus în cadrul limitării drepturilor fundamentale.

La nivel național, Republica Moldova consacră posibilitatea limitării sau restrângerii exercitării anumitor drepturi fundamentale în textul încorporat la art. 54 din Constituția RM, intitulat *Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți*. În primul rând, aliniatul 1 comunică despre faptul că în Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului. La aliniatul al doilea identificăm derogarea de la norma prohibitivă statuată la primul aliniat, prin care se menționează că exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

Pentru a nu părăsi aria legalității și a păstra spiritul și esența drepturilor și libertăților fundamentale, tot în cadrul art. 54 din Constituția RM, la aliniatul 4 se conturează principiile aplicabilității restrângerii drepturilor fundamentale cu caracter relativ. Astfel, expres se specifică proporționalitatea limitării dreptului în coraport cu situația care a determinat-o și nu poate, în nici-un caz, atinge existența dreptului sau a libertății. Ulterior indicării excepției de la inviolabilitatea drepturilor fundamentale cuprinse de normele constituționale, aliniatul 3 vine cu explicația că limitările prevăzute în alineatul al doilea nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24 din Constituția RM. În aceste articole sunt prevăzute drepturile absolute, și anume: *Accesul liber la justiție, Prezumția nevinovăției, Neretroactivitatea legii, Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle și Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică*. Cu toate că aceste drepturi sunt încorporate în cadrul a diferite capitole, trăsătura lor de drept absolut nu este în nici-un fel afectată [5].

Analizând devizul expus și statuat în preambulul Declarației Universale a Drepturilor Omului, statele membre consideră „că libertatea de exprimare și de informare, cum sunt cele garantate în articolul 10 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, constituie unul dintre principiile esențiale ale unei societăți democratice și una dintre condițiile de bază ale dezvoltării acesteia și cea a fiecărei ființe umane”, reafirmă „atașamentul lor față de principiile liberei circulații a informațiilor și ideilor și independența radiodifuzorilor, care constituie o bază indispensabilă pentru politica lor de radiodifuziune”, și afirmă „importanța radiodifuziunii pentru dezvoltarea culturală și pentru formarea liberă a opiniilor în condiții care să permită păstrarea pluralismului și a șanselor egale între toate grupurile și partidele politice democratice [6]. În aceste condiții, rămâne la latitudinea statelor, ca, prin intermediul legiuitorului, să consacre, în mod explicit, libertatea de a se exprima prin radio sau televiziune.

În continuare vom prezenta practica europeană în acest domeniu. Astfel, Franța a consacrat dreptul la libera exprimare în Legea din 29 iulie 1982, care, de fapt, a fost primul act normativ ce a afirmat libertatea comunicării audiovizuale [7]. Ulterior acestui moment istoric, drept urmare a unor alternanțe politice, legea menționată mai sus a dispărut fiind înlocuită cu legea din 30 septembrie 1986 privind libertatea de comunicare [8]. Principiul libertății comunicării audiovizuale va reapărea și mai clar grație legii din 17 ianuarie 1989 [9], modificând la rândul său legea precedentă din 1986.

În legislația națională se face referință la acest subiect prin Amendamentul la proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative - asigurarea integrității și funcționalității pieței energiei

electrice, nr. 400 din 10.11.2023, unde reprezentanții puterii executive și legislative se axează pe segmentul de securitate a statului cu referire la investitorii și finanțatorii posturilor TV. Astfel, Statul argumentează că vrea să facă ordine – cine, de fapt, sunt investitorii în aceste domenii. Drept reacție la modificările operate în legislația națională, a venit reprezentantul civic Nicolae Panfil, director de program la asociația Promo-Lex, care amintește că, atunci când pretindem a fi un stat democratic, este obligatoriu să fie respectate cerințele de transparență decizională în adoptarea legilor [10]. Aceste declarații se întemeiază pe insistările ONG-urilor care au semnat și o declarație împotriva suspendării posturilor TV, dar și a modului de adoptare a modificărilor vizate în Legea privind mecanismul de examinare a investițiilor de importanță pentru securitate [11] și Legea privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător [12]. Activiștii civici susțin că articolele propuse au intervenit pe ultima sută de metri, fiind votate în lectură finală, fără a fi puse la dispoziția publicului pentru consultări.

Să nu uităm că consultările publice sunt un alt drept constituțional cuprins de normele legii supreme, în acest sens, acest drept fiind un drept constituțional al cetățenilor și o obligație absolută a guvernării, fără devieri sau revendicări, pentru puterea legislativă.

Autorii amendamentelor intervenite la proiectul de modificare a unor acte normative, cu doar patru zile înainte de adoptarea acestuia, sunt deputații PAS, Radu Marian și Virgiliu Pâslariuc. Aceștia doi susțin că intervențiile cu pricina se cer întreprinse în circumstanțele atentatelor informaționale, a crizei de securitate din regiune și a războiului hybrid desfășurat de Federația Rusă în raport cu Republica Moldova. Cadrul normativ referitor la examinarea investițiilor de importanță pentru securitatea statului realizând astfel funcția de filtru al investitorilor propagandiști.

Pe de altă parte, aceste argumente sunt combătute de societatea civilă și de instituțiile neguvernamentale, care susțin că aceste limitări prin suspendare sau interdicere de difuzare a posturilor TV, unde se prezintă o altă opinie decât cea propagată de Guvernarea actuală, încalcă grav drepturile fundamentale ale omului recunoscute și consacrate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului și, în special, de Constituția Republicii Moldova.

În lumina acestor circumstanțe, societatea civilă este lipsită de posibilitatea analizei produsului difuzat, dezvoltării gândirii critice și creării propriei opinii, aceste susțineri fiind invocate din poziția egalității și protecției drepturilor omului potrivit normelor internaționale, dar nici într-un caz susținând acțiunile antidemocratice și antisociale ale Rusiei. Însă, pentru simpatizanții opoziției guvernării actuale, aceste măsuri sunt privite ca luptă personală împotriva lor. Mai rău însă este pentru populația ce a adoptat o poziție neutră, dar care totuși nu erau împotriva Guvernului actual. Deși aceștia, într-o oarecare măsură, sunt împotriva agresiunii și propagandei rusești, în momentul de față încep a critica măsurile de limitare a opiniilor politicianilor expuse prin intermediul emisiunilor televizate. În aceste condiții rating-ul și credibilitatea în puterea actuală scad drastic, creând inevitabil ideea de manipulare și control din partea statului prin emisiunile permise spre difuzare, ca cetățenii să fie manipulați și să creadă doar într-o anumită realitate artificial creată, fără a avea posibilitatea de a cunoaște și alte realități, constatând tendințe ale unui stat totalitar, și mai puțin democratic.

Referindu-ne la poziția Uniunii Europene față de acțiunile Guvernului de la Chișinău cu referire la suspendarea posturilor TV precum și a retragerii licențelor de difuzare a unor canale de televiziune, precum și închiderea unor site-uri și portaluri on-line de știri, remarcăm că pe acest segment s-a expus și Ambasadorul UE în Republica Moldova. Astfel, reprezentantul UE în Republica Moldova, ambasadorul Jānis Mažeiks, susține că acțiunile de suspendare a unor emisii politice și a suspendării posturilor TV, dar și a retragerii licențelor posturilor de televiziune, sunt

„destul de concise”. Ambasadorul mai susține că penru securitatea națională și siguranța democrației, sunt necesare și inevitabile limitări ale unor drepturi prin intermediul cărora se atentează la statul de drept. Totuși, oficialul menționează că în acest sens se face o anchetă cu clarificarea circumstanțelor ce au anticipat măsura de suspendare și retragere a licențelor. Jānis Mažeiks face referire și la autoritatea de resort, unde se dorește a vizualiza anume implicarea Consiliului Audiovizualului, verificându-se dacă au fost sau nu aplicate careva amenzi sau avertizări față de aceste canale anterior deciziei de suspendare sau retragere a licenței, în legătură cu produsul lor. Tot aici se vor analiza și care sunt motivele de securitate națională pe care se întemeiază deciziile luate [13].

La momentul actual, există finalitate într-un alt caz de limitare a drepturilor fundamentale ale omului. Aici vorbim despre dreptul la libera întrunire și dreptul la libera exprimare, consacrat, recunoscut și garantat de Declarația universală a drepturilor omului și de Constituția Republicii Moldova. Deci, ne referim la cazul scoaterii înafara legii a Partidului ”Șor” prin Hotărârea Curții Constituționale, iar Comisia pentru Situații Excepționale le-a interzis membrilor acestui partid să candideze la alegerile locale, în contextual respingerii atacurilor parvenite prin intermediul acestui partid politic finanțat ilegal din partea Federației Ruse. Propaganda care se făcea prin intermediul acestui partid a devenit atât de amplă, încât, pe bună dreptate, s-a considerat manipularea populației și încălcarea drastică a principiilor democratice.

Ca răspuns la aceste acțiuni ilegale, autoritățile naționale au declarat partidul respectiv drept ilegal, astfel desființându-l și interzicându-i activitatea în numele protejării securității naționale și a statului de drept, bazându-și argumentele pe excepțiile permise de DUDO pentru restrângerea unor drepturi fundamentale. Încălcarea dreptului la asociere, în acest caz, a intercalat și dreptul la libera exprimare, astfel, Amnesty International subliniază că autoritățile de la Chișinău au blocat peste 20 de platforme digitale, majoritatea cu sediul în Rusia, și au suspendat difuzarea a șase canale de televiziune, ordonând „blocarea imediată” a 22 de pagini de internet care difuzau informații false [14].

Deci, Amnesty International a declarat că, urmare a acțiunilor întreprinse împotriva propagandei rusești, a dezinformării și asigurării securității naționale, drepturile la libertatea de asociere și de exprimare au fost încălcate.

Referindu-ne la un alt drept proclamat de Declarația Universală a Drepturilor Omului - dreptul la libera circulație, în partea ce ține de limitarea sau restrângerea acestuia, întâmpinăm câteva condiții de aplicare. În cazul de față, ne axăm pe limitarea dreptului la circulație în cazul persoanelor deținute. În contextul aplicării corecte și legale a restricției de deplasare și circulație liberă a persoanelor în vederea cărora există o sentință cu executare în penitenciare, fie la etapa de urmărire penală față de bănuți sau învinuți, asupra cărora este dispoziția Judecătorului de instrucție, Republica Moldova s-a asigurat de aplicarea corectă a limitărilor drepturilor fundamentale în cadrul penitenciarelor. Pentru a garanta respectarea drepturilor fiecărei persoane, cunoaștem că statul se angajează să creeze toate condițiile pentru securitatea comună. Deci, în cazul săvârșirii unei infracțiuni, făptuitorul trebuie să ispășească pedeapsa prevăzută de unica lege penală – Codul Penal al RM[15]. În toate situațiile de ispășire a pedepsei, se apelează la limitarea și restrângerea liberei circulații în stat și înafara acestuia. Aceste măsuri restrictive sunt precedate de gravitatea faptei antisociale săvârșite de făptuitor.

Desigur, statul este cel care limitează drepturile și libertățile fundamentale, însă aceste acțiuni restricționatorii se fac prin intermediul Instituției Penitenciarelor. Direct sau indirect, activitatea instituțiilor penitenciare interferează o gamă largă de drepturi fundamentale ale omului,

pe care le limitează proporțional pericolului social și doar conform prevederilor legale expres stipulate. În cadrul instituțiilor penitenciare, se aduce atingere mai multor drepturi și libertăți, care au tangențe cu *corespondența și convorbirile telefonice ale condamnaților, accesul la informație al deținuților, asigurarea dreptului condamnaților la întrevederi, dreptul la asociere sau dreptul la libera exprimare*, amintite și analizate mai sus.

În aceste circumstanțe, revenim la ideea de limitare a libertăților fundamentale pe care le dobândește persoana o dată cu nașterea sa, în circumstanțele în care activitatea unui individ atentează la securitatea națională sau la acțiuni contra persoanei, proprietății, vieții și sănătății, circulației libere, accesul la informație ect., se vor întreprinde aceste măsuri.

Reiterăm importanța înțelegerii noțiunii de limitare și restrângere a exercitării, precum și diferența față de interzicerea dreptului fundamental. Deci, prin limitarea exercitării trebuie de înțeles fixarea anumitor granițe în care se poate acționa. Este o îngădire de acțiune, de utilizare a dreptului în condiții unanim recunoscute. Interzicerea dreptului, ca subiect de drept însuși, compare în anularea acestuia. Dictionarul explicativ definește *interzicerea* ca fiind acțiunea de a opri pe cineva de la ceva să facă[16]. Or, esența este că acesta va dispărea complet, posibilitatea revenirii lui fiind incertă, ceea ce nu se permite și nici nu se dorește.

Diferența dintre restrângere și interzicere se rezumă la existența dreptului. Adică, în cazul restrângerii ne referim la îngădirea acționării din multitudinea posibilităților oferite de acel drept, persoanei îi este impusă aflarea permanentă, sub supraveghere în cadrul penitenciarului, îi este interzisă deplasarea prin oraș, prin țară sau înafara țării. În cazul ajungerii la termen a restricțiilor impuse de circumstanțele premergătoare acestor măsuri, restricția este ridicată, iar persoana are toată posibilitatea să exercite și să uzeze de deplinătatea posibilităților oferite.

Condițiile declanșatorii pentru aplicarea restrângerii drepturilor fundamentale pot fi de ordin obiectiv și subiectiv.

Condițiile obiective fac parte din categoria celor care sunt create de un grup de persoane, fie sunt factori naturali, medicali, cataclisme și epidemii, precum și alte pericole sociale provocate intenționat sau involuntar. Efectele lor se răsfrâng asupra unui grup extins de persoane, sau asupra unui sau mai multor state. De obicei, restrângerii drepturilor vor fi supuși toți cetățenii statului.

Condițiile subiective sunt declanșate de însăși subiectul restrângerii dreptului. Aici ne referim în special la persoanele care săvârșesc o infracțiune, iar ca rezultat, în vederea restabilirii ordinii publice și a echității, legea va pretinde ca subiectul să se abțină de beneficierea plinătății unor drepturi fundamentale pentru înfăptuirea justiției și ispășirea pedepsei, dar nu în ultimul rând, reeducarea făptuitorului. Cu precădere, interzicerea dreptului se referă la eliminarea lui din sistemul universal al drepturilor cu care se naște omul, ceea ce este strict interzis. Aici se vorbește de restrângerea colectivă sau individuală a drepturilor fundamentale.

În concluzie, cert putem afirma că limitarea drepturilor fundamentale atinge toate sferile vieții, iar interdependența drepturilor și libertăților garantate la nivel mondial și statal, constituie perpetuarea acestora în timp. Legătura foarte strânsă între drepturi nu permite separarea lor [17], iar limitarea unuia, inevitabil aduce atingere și altor drepturi fundamentale. Prin existența limitelor de exercitare a drepturilor fundamentale, oferite constituțional, se justifică ideea de asigurare a securității naționale și a celor mai importante valori umane și statale împotriva ingerințelor arbitrare sau abuzive întreprinse atât de indivizi, în mod individual, cât și de unii reprezentanți ai puterii.

Am constatat că asemenea situații de limitarea a drepturilor fundamentale au loc în cazul stărilor excepționale, atentate la securitatea națională doar în cazurile specificate expres de lege.

Tot din analiza efectuată am observat că în unele cazuri, deși se consacră interesul suprem al statului și se încearcă a respecta legea în cadrul a aplicării restricțiilor față de exercitarea anumitor drepturi fundamentale, totuși, statul este condamnat și se constată încălcarea acestor drepturi, deși se urmărește un scop nobil. Rămânem cu întrebarea retorică, unde este limita sau echilibrul între libertățile fundamentale și protejarea cetățenilor?! Concluzia acestei cercetări este balansarea metodelor și mijloacelor în atingerea scopului urmărit, prin acestea urmărindu-se menținerea echilibrului social și garantarea siguranței membrilor societății, bazate pe valorile democratice.

Referințe bibliografice

1. Declarația Universală a Drepturilor Omului, Nr. 12 din 10-12-1948, adoptată și proclamată de Adunarea generală a O.N.U. prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948.
2. Wikipedia, *Democrație*, [accesat: 28.03.2024]. Disponibil: <https://ro.wikipedia.org/wiki/Democra%C8%9Bie>.
3. Constituția Republicii Moldova, Nr. 1 din 29-07-1994, Publicat : 29-03-2016 în Monitorul Oficial Nr. 78 art. 140, modificat prin LP255 din 22.11.18, MO467-479/14.12.18 art.786.
4. Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale, proclamată și adoptată de Guvernele membre ale Consiliului Europei la Roma, 4.XI.1950.
5. Hotărârea Curții Constituționale pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225-XV din 30 mai 2003 (Sesizarea nr. 21a/2012), Nr. HCC14/2012 din 15.11.2012 Monitorul Oficial, 1994, nr. 1, art.1, [accesat: 14.04.2024]. Disponibil: <file:///C:/Users/ACER/Downloads/7843.pdf>.
6. François JONGEN, Assistant à la Faculté de Droit de l'Université catholique de Louvain Avocat au barreau de Bruxelles, *LA LIBERTÉ D'EXPRESSION DANS L'AUDIOVISUEL: LIBERTÉ LIMITÉE, ORGANISÉE ET SURVEILLÉE*, [accesat: 30.04.2024]. Disponibil: https://dial.uclouvain.be/pr/boreal/object/boreal%3A273343/datastream/PDF_01/view.
7. Loi no 82-652 du 29 juillet 1982 sur la communication audiovisuelle, J.O., 30 juillet 1982, p. 2431. Article 1-er, al.1: "La communication audiovisuelle est libre."
8. Loi no 86-1067 du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication, J.O., 1-er octobre 1986.
9. Loi no 89-25 du 17 janvier 1989 modifiant la loi n° 86-1067 du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication, J.O., 18 janvier 1989, p. 728.
10. MediaAzi, *Cum a fost introdus mecanismul ce nu permite posturilor TV suspendate să revină în emisie: explicații și reacții*, [accesat: 17.04.2024]. Disponibil: <https://media-azi.md/cum-a-fost-introdus-mecanismul-ce-nu-permite-posturilor-tv-suspendate-sa-revina-in-emisie-explicatii-si-reactii/>.
11. Legea privind mecanismul de examinare a investițiilor de importanță pentru securitatea statului Nr.174/2012, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2021, nr. 280-284, art. 384.

12. Legea privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător, nr. 160/2011, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr. 170-175, art. 494.
13. Știri.md, *Ce spune ambasadorul UE în Moldova despre suspendarea posturilor TV*, [accesat: 30.04.2024]. Disponibil: <https://stiri.md/article/social/albu-seful-sis-riscadosar-penal-pentru-inchiderea-posturilor-tv/>.
14. Amnesty International, *Raportul pentru anul 2023 Republica Moldova*, [accesat: 03.05.2024]. Disponibil: <https://amnesty.md/recente/moldova-raport-anual-2023/>.
15. Codul Penal al Republicii Moldova Nr. 985 din 18-04-2002, în Monitorul Oficial Nr. 72-74 art. 195 la 14-04-2009, modificat prin LP365 din 24.11.23, MO 452-454/28.11.23 art.782; în vigoare 28.11.23.
16. Dex.ro, *Interzice*, [accesat: 28.03.2024]. Disponibil: <https://m.dex.ro/interzice>.
17. Ghidul formatorului, *Instruirea în domeniul Drepturilor Omului a colaboratorilor din sistemul penitenciar*, [accesat: 28.03.2024]. Disponibil: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/md/Instruire_DO_colaboratorilor_din_Penitenciare.pdf.